

DISCURS DE CASSANDRA FEDELE EN LLOANÇA DE LES LLETRES

Príncep sereníssim, senadors de la República i eloqüentíssims senyors, vist que el gran orador i filòsof Giorgio Valla m'ha considerat digna de ser admesa a la seva presència a mi, que rumiava de què serveix a les jovenetes com jo la mortificació constant en els estudis,⁹ ha estat ell qui m'ha animat i m'ha exhortat a assolir la immortalitat per mitjà d'aquests estudis. Malgrat que no oblidó que sóc una dona i que el meu talent és limitat, ja que ell m'ha instat amb vehemència i m'ha persuadit amb el propòsit que finalment em decidís, he resolt obeir la seva justa demanda i comparèixer aquí atenent la seva viva insistència, això sí, amb la cara ben enrojolada, i complir el seu desig, per bé que a mi, que em dedico a les arts liberals, també em passa el mateix que al comú de la gent, que s'avergonyeix de si mateixa, i tot plegat acaba essent enutjós.

Per tant, ningú no s'haurà de sorprendre si al principi el meu pensament i la meva intenció, de Cassandra, la que ara us parla, han vacil·lat i han dubtat una mica. Certament, sobre la importància d'aquest tema, quan he decidit parlar en públic davant d'aquesta assemblea tan distingida i tan esplèndida,¹⁰ he entès que no es pot obtenir res tan ric, tan brillant i refinat, d'un orador, tot i

ser molt eloqüent, que no sembli quelcom àrid, abstrús i vulgar quan es refereix a la grandesa de les disciplines literàries i de la vostra excel·lència. ¿Qui té tant d'enginy, tanta capacitat oratòria i tant de talent que pugui correspondre completament a la lloança de les lletres i a les vostres orelles eruditíssimes? Per això, tenint present aquesta mateixa dificultat i sense oblidar les meves limitacions, ben fàcilment m'hauria envaït el pànic de pronunciar aquest discurs si no m'hi haguessin encoratjat la vostra bondat i la vostra indulgència, conegudes per tothom, perquè sé que sou persones que no acostumeu ni a esperar ni a demanar més del compte a ningú, o perquè la circumstància mateixa ho permet, o perquè les vostres espatlles sembla que s'ofereixen a sostenir a tothom.

A més a més, m'esperonen a parlar la mateixa disponibilitat que de bon principi semblava desaconsellar-m'ho i la mateixa bondat que em fa creure que no hi ha discurs més plaent ni més delitós de ser escoltat per persones eloqüentíssimes (la majoria de vosaltres), i pels que es dediquen en cos i ànima als estudis, que tot allò que respon d'alguna manera a la lloança de les belles arts i de les lletres.

En conseqüència, animada per aquestes exhortacions, mentre veig que m'esteu escoltant amb atenció, explicaré, tot i que de manera força breu, quant de profit proporciona a la humanitat el coneixement de les arts liberals, i quanta noblesa, quant de plaer, quanta esplen-

dor, i com no solament els filòsofs sinó fins i tot l'home més ignorant es poden convèncer i poden reconèixer que justament l'home es diferencia de la bèstia sobretot per la raó. Certament, ¿què és el que aporta més avantatges, el que fa créixer, el que fa brillar els uns i els altres, sinó la predisposició a les lletres i a les belles arts i el seu coneixement? Sens dubte, les arts i les lletres no solament alliberen l'home per complet de la bestialitat, sinó que distingeixen de la manera més franca i escaient l'home instruït del ximple i del rude, talment que, per Pòllux!, a parer meu, no difereixen tant els homes ociosos representats en els quadres dels autèntics homes de carn i ossos com els homes avesats a les lletres sobrepassen els que són incultes i ignorants.

En realitat, els homes rudes i mancats de cultura, per bé que la natura els ha dotat amb la llavor de l'enginy i de la intel·ligència, acaben abandonant aquest món sense haver-la conreada, en un estat de total descurança i abandó, perquè només s'han afanyat a adquirir béns inútils en lloc dels béns admirables. Els que no saben on anar, en tot el que emprenen avancen entre tenebres i irreflexivament, i, per manca de coneixement de la realitat i també per pura ignorància, pateixen moltes desgràcies i es passen tota la vida com si d'alguna manera fos fruit de l'atzar. N'hi ha d'altres que fan deessa la Fortuna i ho posen tot a la seva falda, i s'hi confabulen i la cobreixen d'elogis quan els és favorable; però, si els és contrària, l'acusen i se'n dolent.